

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого
Бурятський державний університет
Пермський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-теоретичної конференції

від 17 грудня 2009 року

*За загальною редакцією
професора П.Ю. Сауха*

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2009

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 4 від 23 жовтня 2009 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор (керівник);
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О.П., доктор філософських наук; професор кафедри;
Козловець М.А., кандидат філософських наук, доцент;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Муляр В.І., доктор філософських наук, професор ЖДТУ;
Швидак О.М., доктор історичних наук, професор ЖДУ імені Івана Франка;
Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент ЖВІ НАУ.

Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Т 52   **II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року):**
зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Видавничий центр
ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 324 с.

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти філософського осмислення феномена толерантності: розкривається функціонування поняття "толерантності" у філософській, соціологічній, культурологічній, релігієзнавчій, педагогічній літературі; з'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної, культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-культурної комунікації; з'ясовуються особливості функціонування толерантності в умовах полікультурності українського суспільства.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

© Колектив авторів, 2009

І.Вернудіна,

кандидат філософських наук,

доцент, докторант

(Київський національний

університет

імені Тараса Шевченка)

Естетичні та етико-психологічні основи життєтворчості особистості

Г.С. Сковороді належить думка про те, що сенс буття людини – це пошук нею себе, а ідеальне суспільство – це суспільство влаштоване таким чином, що може виконувати роль своєрідної "повитухи", яка б забезпечувала народження повноцінної, "душевно веселої", щасливої людини. І.Кант, у свою чергу, зауважував, що людина і суспільство є такими, якою є їхня діяльність. І це саме так, оскільки творчість можна формувати лише творчістю, оскільки людина-творець реалізується лише у творчому суспільстві.

Якщо XIX і XX століття іще вірили у надмірну детермінацію особистості соціальними чинниками, то початок XXI ст. від освітян, науковців, працівників культури вимагає людиноцентриського підходу, спрямованого на особистість як на суб'єкта, творця й потребує особливої уваги до самоцінності людини, до особистісного феномена, здатного впливати на оточення. Стає очевидним: поступ суспільства, подолання ним існуючих викликів, досягнення якісно нового духовного й інтелектуального рівня неможливе без глибинної зацікавленості особистості як у результатах своєї діяльності, так і в її творчому характері. Адже взагалі важко припустити будь-яку діяльність і тим більше творчий процес поза наявністю суб'єктного чинника в їх основі. Звідси – концептуальним бачиться завдання творення і виховання не стільки державної еліти, скільки духовної особистості з елітарним рівнем освіти. Адже "що може бути гірше за людину, яка володіє знаннями найскладніших наук, але не має доброго серця?" (Г.С. Сковорода).

Проте сьогодні проступили вже досить чіткі ознаки моральної недуги українського суспільства. Проблема буденного ставлення до позбавлення одними людьми життя інших людей є прямим наслідком свідомого заперечення цінностей як етичних, так і естетичних. Це прояв вищою мірою аморального і антиестетичного способу буття сучасної людини, у його витоках – викривлене трактування або й свідоме знищення більшості одвічних людських вартостей: істини, добра і краси. Любов ігнорується або підміняється сексуальними задоволеннями, дружба трактується лише як пріоритет користі, свобода розуміється як вседозволеність і попрання усіх авторитетів і почуттів, як безвідповідальне домінування над оточуючим світом, природою й самим собою. Всепоглинаюча жага матеріальних цінностей брутально і цинічно винищує залишки ірраціонального в людині, духовність перебуває на межі вимирання, панують модні тепер егоїзм, честолюбство, споживацтво, прагматизм.

Внаслідок відсутності здорових загальносуспільних етико-естетичних засобів стримування відбувається незворотній процес деформації свідомості людей. Втрата відчуття міри у співвідношенні між добром і злом, між прекрасним і потворним, між хаосом і свободою породжує невпевненість і нездатність людини до свідомого вибору. Відбувається розчинення власного "Я" в індиферентній масовій культурі, явищі, яке й культурою назвати важко, це швидше антикультура і агресивне свавілля. Усі ми мимоволі долучаємося до утвердження іншого світового порядку, такого своєрідного ентропійного конструкту, в основі якого лежить принцип тотальної, загально-безособової, уже системної, а тому вкрай патологічної байдужості. У результаті цього серйозною загрозою для цілих поколінь постає проблема, яку психолог Віктор Франкл називав "головною хворобою людства" ще у 80-х роках XX століття, – втрата сенсу життя.

Виходом з цієї духовної кризи, на думку молодого ученого-філософа І. Сацика, може стати катарсичне усвідомлення змісту і практичне втілення суті головних наповнювачів етики та естетики – *калокагатії* та *естаномаю*, повернення їх не лише у філософсько-естетичний, етико-психологічний дискурс, а й у систему сучасної української науки, освіти, мистецтва, культури. Саме дискурс *небайдужості* має стати нині центральним у гуманітарних дослідженнях, бо інакше з часом зникнуть і самі гуманітарні дослідження, як непотрібні у збайдужілому суспільстві [1]. А етика та естетика, як метатеорії моралі і краси, моральності і творчості несуть на собі відповідальність за формування почуттєвої культури та людяності. Потрібно, щоб наші цінності визначала правда: коли добро називають добром, а зло – злом. Адже не випадково за будь яких історичних обставин людина відчуває потребу у вищих, сталих ціннісно-сміслових орієнтирах, які насичували б її духовні сили, збагачували сенс буття, визначали невід'ємні складові й головну спрямованість людського життя та життєтворчості особистості.

Відомий український педагог, народний учитель України Г. Сазоненко, у свою чергу, зазначає: "Процес подолання кризи суспільства пов'язаний з подоланням кризи життєвої компетентності конкретної спільноти людей, які входять до нього" [2]. Між тим людське життя відбувається у площині принципової, апріорної невизначеності, в умовах необхідності здійснення вибору та відповідальності за свій вибір. Це детермінує потребу в постійному саморозвиткові та самоорганізації особистості, її життєтворчості. Людина повинна не просто розв'язати шерег проблемних ситуацій (ситуацій вибору, які окреслюють її життєвий шлях), але вийти з них більш сильною і компетентною, наповненою новим досвідом. А для цього потрібно мати "критичний рівень компетентності" – необхідного інструменту для вирішення життєвих проблем. Кризою компетентності вважається неспроможність особистості розв'язати

ситуацію, яка вимагає від неї глибшої підготовленості, ніж вона має. Проблема може ускладнитися тим, що **некомпетентність** має тенденцію до генералізації, тобто людина схильна поширювати свою нездатність на ширше коло життєвих ситуацій і навіть на усе життя у цілому. "Внаслідок цього формується деструктивна, об'єктно-пасивна модель життя, в основі якої – прагнення отримати допомогу від інших, небажання відповідати за власне життя" [3].

У більшості подібних випадків на допомогу приходить психологія, покликана стабілізувати психоемоційний статус особистості, актуалізувати мотивацію до самостійного "обчислення" ситуації, що склалася і максимально задіяти при цьому внутрішній ресурс людини, наситивши її новим баченням. Відчуття внутрішнього спокою і задоволення від отриманих результатів нехай і не постійна величина, проте обов'язкова і головна визначальна одиниця у відповіді на питання: "Чи вважаєте ви себе людиною реалізованою і, звідси, успішною, а значить – щасливою?.."

Список використаної літератури:

1. Сазик І.К. Естетична концепція Миколи Зерова в контексті культуротворчого процесу в Україні. Автореферат дисерт. на здоб. наук. ступ. канд. філос. наук. - К., 2008.- С. 8.
2. Сазоненко Г.С. Освіта майбутнього. Науково-методич. посіб. - К.: Основа, 2008.- С. 149.
3. Там само.- С. 151.

